

ERIX MARIYA REMARKNING "G'ARBIY FRONTDA O'ZGARISH YO'Q" ASARIDA HAYOT HAQIQATINING AKS ETTIRILISHI

*Isomiddinov Najmiddin Nasriddinovich
Shahrisabz "Temurbeklar maktabi" harbiy-akademik
litsey ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi*

Jahon adabiyotida urush va unda sodir bo'lgan voqealar aks ettirilgan asarlar anchagina. Atoqli nemis yozuvchisi Erix Mariya Remarkning "**G'arbiy frontda o'zgarish yo'q**" (*Im Westen nichts Neues*) romani ham aynan ana shu mavzu qalamga olingan asarlardan biridir. "Bu kitob aybnoma ham, afvnoma ham emas. Bu shunchaki urush dastidan juvonmarg bo'lgan avlod haqidagi, garchi zambarak o'qidan omon qolsa-da, shu urushning qurboniga aylanganlar to'g'risidagi ko'ngil izhoridir", - deydi muallif asar epigrafida. Darhaqiqat, bu roman urushning haqiqiy qiyofasini ochib bergan eng kuchli asarlardan biri hisoblanadi. Asarning badiiy kuchi uning bo'yoqlarni bo'rttirmasdan, bor haqiqatni "sovuq" va "shafqatsiz" tarzda tasvirlashidir.

Mazkur asarda birinchi jahon urushi o'z domiga tortgan o'spirinlar obrazi orqali urush dahshatlarini boshidan kechirgan, ruhan ezilgan, jamiyatdan begonalashgan va bolalik orzu-umidlari chilparchin bo'lgan butun bir avlodning ayanchli qismati mahorat bilan aks ettirilgan. Remark asarda shunchaki urushni emas, balki ma'naviy sinishni tasvirlaydi. Badiiy tasvirda bosh qahramon Paul Boymer va uning do'stlari timsolida urushga maktab partasidan kelgan, hali hayotni ko'rmay turib o'limni ko'rgan yoshlarning ruhiyati ochib beriladi. Asarda muallif qahramonlarning urushdan oldingi orzu-havaslarini va urushdagi qat'iyatli, ammo hissiz holatini qarama-qarshi qo'yadi (antiteza). Bu esa o'z navbatida asar o'qimishligini oshiradi.

Yozuvchi asarda urushning "romantik" qobig'ini butunlay sidirib tashlaydi. U dabdabali vatanparvarlik so'zlari o'rniga, okoplardagi loy, bitlar, kalamushlar va inson tanasining daxshatli tarzda parchalanishini aslida qanday bo'lsa shundayligicha mahorat bilan tasvirlaydi. Otlarning o'lim oldidagi nidosi, yaradorlarning chinqirig'i kabi detallar kitobxonda vizual va auditor (eshitish) tasavvurni uyg'otadi.

Adib o'limni dabdabali emas, balki kundalik oddiy hodisa sifatida tasvirlaydi. Bu orqali urushning inson qadrini qanchalik pasaytirishi ko'rsatiladi.

Asarda bir qancha ramziy timsollar borki, ular asar g'oyasini chuqurlashtiradi, mukammallashtiradi: Masalan, Kemmerixning etiklari - urushda inson hayotining etikchalik qiymati qolmaganini, hayot davom etishini, ammo shaxs almashib qolaverishini anglatadi, okopdagi kapalak qonli jang maydonida go'zallik va hayotning qanchalik omonatligini ifodalaydi. Asar qahramonlari uchun Yer — ona emas, balki yagona panoh. Askarlar o'qdan yashirinish uchun yerga yopishganda u najot timsoliga aylanadi.

Remark asarda tabiat manzaralari tasviridan unumli foydalanadi. Urushning qirg'inbarot sahnalari fonida gullayotgan daraxtlar yoki quyosh chiqishining tasvirlanishi urushning naqadar mantiqsiz va tabiat qonunlariga zid ekanligini ta'kidlaydi.

Asarning tili juda sodda, qisqa va keskin. Remark uzun va murakkab gaplardan qochadi. Bu uslub urush maydonidagi askarning ruhiy holatiga mos: uzoq o'ylashga vaqt yo'q, faqat harakat va omon qolish instinkti bor.

Xulosa: Remarkning mahorati shundaki, u kitobxonni qahramon bilan birga okopga tushiradi. Siz asarni shunchaki o'qimaysiz, balki o'sha yerning hidini, qo'rquvini va sovuqligini his qilasiz. O'sha davr targ'iboti urushni "vatan oldidagi muqaddas burch" va "qahramonlik" deb ta'riflagan. Remark esa buni rad etadi: Uning fikricha urush — bu qahramonlik emas, balki qon, loy, ochlik, bitlar va dahshatli qo'rquvdir. Asarda hayot haqiqati askarlarning psixologiyasi orqali ochib beriladi: Tirik qolish instinkti hamma narsadan ustun keladi. Askarlar o'z hissiyotlarini "o'chirishga" majbur, aks holda aqldan ozishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (Namuna)

1. Erix Mariya Remark. "G'arbiy frontda o'zgarish yo'q" (o'zbek tilidagi nashrlari, masalan, G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi).
2. **B.M. Egamberdiyev.** "XX asr chet el adabiyoti" (Oliy o'quv yurtlari uchun darslik).
3. **N. Komilov.** "Tafakkur karvonlari" (G'arb va Sharq adabiy aloqalari haqida).
4. **V.V. Nabokov.** "Ma'ruzalar: Chet el adabiyoti bo'yicha" (Remark ijodi haqidagi tanqidiy qarashlar uchun).